

ТРАНСЦЕНДЕНТНІСТЬ РАЦІОНАЛЬНОГО У МІФОЛОГІЧНОМУ СВІТОГЛЯДІ

Як відомо, філософські й наукові знання та художні твори мають свої витoki ще в міфологічній свідомості. Уже ці витoki засвідчують про здатність первісної людини до раціонального, абстрактного пізнання. Міфи як епічні твори є витвором яскравих образів богів та героїв, сміливих метафор, алегорій, гіпербол. Ернст Кассіре́р стверджує, що саме таке мислення є символічним, адже міфологічні образи мають переносне значення, згідно з яким поза видимими речами приховуються, насамперед, боги, невидима надприродна сутність. Отже, міфологічне поняття бога є раціональним і абстрактним, бо його зміст виходить за межі усього чуттєвого, видимого і є віднаходженням, завдяки мисленню, трансцендентної потойбічної реальності. А сам міф є поняттям, вираженим за допомогою художніх образів.

У такий спосіб міфологічна свідомість подвоювала світ: на видимий та невидимий, природний та надприродний. Це означає, що вона протиставляла трансцендентне поняття, зміст якого визначається єдністю чуттєвого сприйняття та мислення, усьому лише чуттєвому, конкретному. Отож міфологічне подвоєння світу зумовлювалось, насамперед, раціональним фактором, бо мислення уже у досвідному пізнанні здійснює вихід за межі чуттєвості та намагається осягнути зміст надчуттєвої, трансцендентної сутності. Зі сказаного випливає, що в міру того, наскільки людина пізнавала світ, вона протиставляла себе цьому світові. Антропоморфізм й одушевлення світу, а також обряди, ритуали, магичні дії засвідчують, що у такий спосіб, як вважала первісна людина, вона спілкується із абстрактними потойбічними силами і тому протиставляє саму себе усьому природному, видимому. Як бачимо, первісна людина на рівні міфологічного світогляду, володіла досвідним пізнанням світу. За його допомогою вона намагалася збагнути зміст невидимих сил природи, її причинно-наслідкових зв'язків. Причинові зв'язки вказували людині на те, що в природі існує порядок та повторюваність її процесів. Саме на пізнанні постійної повторюваності причинової залежності і могла базуватися трудова діяльність первісної людини.

Все ж таки, чому первісна людина не володіла філософським та розвинутим науковим пізнанням? Зумовлювалось це, мабуть, тим, що їй було недосяжне теоретичне пізнання, яке базується, найперше, на письмовій книжній мудрості. Саме писемність у найбільшій мірі дозволяє зберігати та передавати суспільству здобуті важкою індивідуальною працею, насамперед, досвідні знання. А якщо виходити із кантівського розподілу суджень на аналітичні та синтетичні, то, передовсім, необхідно вважати синтетичними, трансцендентними знаннями усі вихідні знання, виведені безпосередньо з досвіду. Тому вони містять у собі ще не виявлений до кінця, прихований внутрішній зміст. Отож, процес пізнання завдяки писемності не може

бути завершений на рівні тих знань, які раніше були отримані у досвіді. Втім, відкриття писемності ще в добу міфологічного світогляду можливо у найбільшій мірі дозволяло емпіричне знання піднести на рівень теоретичного пізнання, позаяк в процесі теоретичних узагальнень людина має справу не із речами природи, а уже з готовими знаннями, які накопичувались як історичний суспільний досвід та поставали, насамперед, книжною мудрістю. Аналіз думкою знань, які були уже раніше виведені безпосередньо з досвіду, дозволяв отримати новий, значно глибший та об'ємніший пласт знань, ніж початкові досвідні знання. Це означає, що теоретичне пізнання, яке завдяки саме писемності, здатне узагальнювати історичний досвід усього суспільства, і стало тією визначальною причиною, яка зумовила виникнення філософського та наукового знання.

Як зауважує Іван Франко, найважливішим у історичному поступі є винайдення в Месопотамії письма, яке давало людям можливість передавати досвід, знання одного покоління іншим. Він стверджує, що стародавні греки, перейнявши від фінікійян, а потім від єгиптян та вавілонців усі здобутки письмової культури та зробивши їх досяжними для широкого загалу, зуміли розвинути дуже високо філософію, науку, мистецтво. Його висновок про те, що людська наука силкується зібрати до купи усі здобутки людського роду від найдавніших часів та видушити з них науку на майбутнє означає, що отримані ще в далекому минулому емпіричні знання є однією із необхідних умов для розвитку сучасного теоретичного пізнання. Із дослідження Івана Франка випливає, що свій історичний поступ здійснювали ті народи, котрі мали письмову та освітню культуру, яка їм дозволяла їм піднести пізнання на його теоретичний рівень. І, навпаки, народи, у яких не було писемності, зупинилися у своєму духовному розвитку.

Як бачимо, символічністю міфологічного світогляду, внаслідок наявного у ньому трансцендентного знання, зумовлювалось протиставлення первісної людини навколишньому довкіллю. Про наявність у міфологічному досвідному пізнанні трансцендентних знань засвідчує виникнення на їх основі теоретичного пізнання, яке породжувало розвиток філософського й наукового знання, а також виникнення монотеїстичної релігії та метафоричної художньої творчості.